

GRAECOLATINA PRAGENSIA XXII

DIS MANIBVS RADISLAV HOŠEK

ACTA UNIVERSITATIS CAROLINAE – PHILOLOGICA 1/2007

Charles University in Prague, Karolinum Press, 2009

Distributed by Faculty of Arts, Charles University, 2 Palach Sq., 116 38 Praha 1, Czech Republic

E-mail adress: edice@ff.cuni.cz

INDEX

Professor Radislav Hošek (13. 3. 1922 – 27. 4. 2005)	7
Die Bibliographie von Professor PhDr. Radislav Hošek	11

Philologica

Martin Bažil, Principio caelum ac terras ... <i>La création de l'univers dans le Cento Probae</i>	49
Jan Janoušek, <i>Il ballo come un elemento sacro nella tradizione antica</i>	61
Helena Kurzová, <i>Maurus pedes bei Horaz (ad Carm. 1, 2, 39)</i>	67
Eva Kuťáková, <i>Horace's puer gracilis and Hilliard's Young Man amongst Roses</i>	73
Dagmar Muchnová, <i>À propos des interprétations pragmatiques de ὄτι causal chez Homère</i>	85
Katarina Petrovičová, <i>Membrorum corporis coherentia: Compositional Intentions of Macrobius' Saturnalia</i>	103
Lucie Pultrová, <i>Latin Deverbative Adjectives with the Suffixes -bilis, -ilis and -tilis</i>	113

Historica et archaeologica

Jan Bažant, <i>Apollo, Marsyas and Ferdinand I</i>	127
Jarmila Bednaříková, <i>Zur Frage der Menschenopfer bei den Franken</i>	137
Jan Bouzek, Iva Ondřejová, <i>Roman Gems from the Klong Thong District of the Krabi Province in Thailand</i>	147
Stanislav Doležal, <i>St Ambrose: A Champion of Orthodoxy or an éminence grise at the Imperial Court?</i>	155
Jana Keparťová, <i>Zur Onomastik der freigeborenen und freigelassenen Frauen in Pompeji</i>	167
Magdalena Moravová, <i>Activities of Collegia Connected with Emperor's Cult in Lower Danube Region – augustales in Dacia</i>	181
Pavel Oliva, <i>Athen und Thrakien</i>	191
Ivan Prchlík, <i>Sidonius or Flavianus: By whom was Philostratus' Vita Apollonii Translated into Latin?</i>	199
Jan Souček, <i>Aristophanes und die athenische Demokratie</i>	211

Philosophica

Filip Karfik, <i>Plato and the Religious Meaning of the Word εἰκών</i>	223
--	-----

Mediaevalia et humanistica

Jana Nechutová, <i>Der Dialogus des Caesarius von Heisterbach – perpetuum opus. Zur Struktur des Ensembles von Exempeln Dialogus miraculorum</i>	235
--	-----

SUMMARIES OF THE ARTICLES

Martin Bažil (Praha)

Principio caelum ac terras ... *La création de l'univers dans le Cento Probae*

The account of creation in *Cento Probae* (v. 56-135) differs in overall structure as well as in details from any other version of the myth circulating in antiquity, whether one takes into account *Genesis* itself, its commentaries, homilies or poetic paraphrases. Although Proba preserves the basic narrative structure, i.e. the division into seven days, she alters the order of objects created, deemphasises the importance of the seventh day (Day of Rest), has man and woman created jointly on the sixth day etc. Arising out of Proba's classicist aesthetics, these departures from the Biblical model reflect her endeavour to do away with the seeming contradictions present in *Genesis* as a result of combination of originally independent creation myths (particularly the Yahwist and Priestly versions) and achieve an internally coherent story.

Popis stvoření v *Cento Probae* (v. 56-135) se v celkové struktuře i v řadě detailů liší od všech ostatních verzí tohoto příběhu známých z antiky, ať už z *Geneze* samotné, z jejích komentářů, kázání či básnických parafrází. Ačkoli Proba zachovává základní narativní schéma rozdělené do sedmi dnů, mění pořadí stvořených věcí, odsouvá do pozadí sedmý den (den odpočinku), spojuje stvoření muže a ženy do šestého dne apod. Tyto změny oproti biblické předloze souvisejí s Probinou klasicistní estetikou a jsou odrazem její snahy o odstranění zdánlivých rozporů, které v *Genezi* vznikly spojením různých, původně nezávislých mýtů o vzniku světa (zejména jahvistická verze a verze kněžského kodexu), a o vytvoření vnitřně souvislého příběhu.

Jan Janoušek (Olomouc)

Il ballo come un elemento sacro nella tradizione antica

Dance is one of the oldest forms of expressing the devotion of God or gods. In the period of Greco-Roman antiquity it played an important role in the religious life of the community – polis. The dance enabled to change the state of mind of its participants and opened for them the perspective of eternal life. First of all this is the case of vegetative cults such as of Dionysus and Demeter. In the latter of them it was closely connected with the so-called labyrinth dance, which survived till to the medieval times.

Tanec je jedním z esenciálních projevů lidské existence. V době řecké antiky byl neoddělitelně svázán s životem lidské a občanské komunity, obce. Důležitou roli hrál zejména pro náboženský život, kdy ze svých účastníků činil bezprostřední aktéry rituálu a svým rytmem je často přenášel do jiného stavu vědomí. To se uplatnilo především ve vegetačních kultech (Dionýsos, Démétér), které poukazovaly k nezničitelnému charakteru přírodního plodivého cyklu a analogicky i ke kontinuitě lidského života po vypršení jeho časné formy. Takovým tancem „věčného života“ byl i velmi rozšířený labyrintový tanec, který patrně sehrál důležitou úlohu jako součást eleusínského zasvěcení. I po zániku antického světa přežíval tanec v některých oblastech křesťanské liturgie a jako silný náboženský projev občas ovládl masu obyvatelstva v poryvech neodbytného „Vítova“ tance.

Helena Kurzová (Praha)

Maurus pedes bei Horaz (ad Carm. 1, 2, 39)

The author argues for the manuscript reading *Mauri peditis* as against the widely accepted conjecture of Tanaquil Faber *Marsi peditis*. *Maurus pedes* is understood in the sense “dismounted” on the basis of the current notion of *Maurus* as typical *eques*. The clear etymological connection between *Marsus* and *Mars* speaks against the proposed conjecture ruling out the assumed corruption.

Spojení *Mauri peditis* je třeba interpretovat právě na základě toho, že byl *Maurus* považován za typického jezdce, což se uplatňovalo jako hlavní argument proti rukopisnému čtení. V protikladu k očekávanému *Maurus eques* se u *pedes* realizuje smysl “opěšalý”, který je dobře doložen v platnosti *pedes* jako predikativního atributu (doplňku), zde jde o apozici implikující predikativní vztah. Běžně přijímaná konjektura *Marsi peditis* je zpochybněna právě výskytem verše v prosbě adresované Martovi, což se uvádí jako argument pro její přijetí. Vzhledem k průzračnému etymologickému spojení mezi *Mars* a *Marsus* by nemohlo dojít ke koruptele v *Maurus*.

Eva Kuťáková (Praha)

Horace's puer gracilis and Hilliard's Young Man amongst Roses

Based on historical, resp. biographical sources (Hilliard, Devereux, Queen Elisabeth I), the cultural context, the comparative interpretation of Horace's *Ode* 1.5 and the miniature *The Young Man amongst Roses*, the article puts forward the hypothesis that Hilliard's miniature could have been inspired by Horace.

Na základě biografických údajů (N. Hilliard, R. Devereux, královna Elizabeth I.), kulturního kontextu a komparativní interpretace Horatiovy ódy 1,5 a miniatury *The Young Man amongst Roses* přináší článek hypotézu o možné horatiovské inspiraci této Hilliardovy miniatury. Cílem rozboru bylo prokázat, že pobyt ve Francii obohatil Hilliardovu další tvorbu také díky úzkým kontaktům s prostředím literárním, s básníky Plejád, především s Pierrem de Ronsard. Hilliard pochopil přístup těchto básníků k antickému odkazu, dokázal ho tvůrčím způsobem transformovat a přenést do vlastního díla. V detailní analýze Horatiovy ódy je zároveň poukázáno na shody a podobnosti s Hilliardovým portrétem, což může být i podpůrným argumentem pro dosavadní interpretaci miniatury.

Dagmar Muchnová (Praha)

À propos des interprétations pragmatiques de ὅτι causal chez Homère

The article analyses the epistemic reading (Sweetser 1990) of the causal *hoti*, which occurs in Homer in simple affirmations (Hom. *Od.* 14,367), as well as in interrogative sentences (Hom. *Il.* 4,32). Exceptionally, *hoti*-clauses may also have a speech act reading (Hom. *Od.* 14,441), although in such cases the use of *epei* or *gar* is much more frequent, for which, in contrast, epistemic reading is ruled out. The epistemic reading is pragmatic: in these cases *hoti* does not denote a causal relation between two informational contents (as does the prototypic *hoti*), but between premise and conclusion in the speaker's mind. The epistemic *hoti* therefore occurs typically in monological segments of direct speech, and is invariably postponed after his principal clause.

Článek analyzuje tzv. epistémickou interpretaci (Sweetser 1990) kauzálního *hoti*, která se u Homéra objevuje jak v oznamovacích větách (Hom. *Od.* 14,367), tak i ve větách tázacích (Hom. *Il.* 4,32). Výjimečně mohou mít věty s *hoti* i interpretaci justifikační // motivující (Hom. *Od.* 14,441), i když se v těchto případech užívat obvykle užívá *epei* či *gar*, u nichž je naopak epistémická interpretace prakticky vyloučena. Epistémická interpretace je podmíněna pragmaticky : *hoti* v těchto případech neuvádí kauzální vztah mezi dvěma informačními obsahy, nýbrž obsahem a závěrem, který mluvčí vyvozuje ; proto se tyto případy typicky vyskytují v monologálních úsecích přímé řeči.

Katarina Petrovičová (Brno)

Membrorum corporis cohaerentia: *Compositional Intentions of Macrobius' Saturnalia*

This article presents the compositional intentions of Macrobius in his comprehensive educational dialogue *Saturnalia*. A comparative analysis based on literary sources is intended as an attempt at literary rehabilitation of the author. Macrobius' particular compositional proclamations are explained as confrontations with the main informational source, Gellius' miscellaneous collection *Noctes Atticae*. The keystone of the composition of the dialogue is shown to consist in a structured excerption of knowledge from different sources and their innovative integration into a comprehensive and compact unit.

V příspěvku jsou představeny kompoziční záměry autora všeobecně vzdělávacího dialogu *Saturnalia*, Macrobia. Jejich analýza, probíhající na pozadí srovnání s literárními prameny, je zároveň pokusem o literární rehabilitaci tohoto autora. Jednotlivá autorská kompoziční prohlášení jsou ukázána jako konfrontační výpovědi autora ve vztahu k hlavnímu informačnímu zdroji, Gelliově sbírce *Noctes Atticae*. Základním principem kompozice dialogu je cílené excerpcování poznatků z různých zdrojů a jejich inovační spojení v jednotném a ústrojném celku.

Lucie Pultrová (Praha)

Latin Deverbative Adjectives with the Suffixes -bilis, -ilis and -tilis

The article deals with the semantics and form of three types of Latin deverbative adjectives constructed by the means of formally similar suffixes *-bilis*, *-ilis* and *-tilis*. Concerning the origin of the suffix *-bilis*, the generally accepted view is challenged that the suffix is derived from the PIE instrumental suffix **-d^hlom*, while other solutions are supplied. As for the suffix *-ilis*, here the traditional explanation, considering the suffix *-ilis* to be originally identical with the suffix *-bilis*, only secondarily transferred in the abbreviated form from the adjectives of the type *habilis* < **habi-bilis*, is also rejected. Among the adjectives in *-tilis*, two semantically distinct groups were identified; this gives rise to a hypothesis that there are actually two homonymous deverbative suffixes *-tilis*, with a different motivation.

Článek se po sémantické i formální stránce zabývá třemi typy latinských deverbativních adjektiv tvořených za pomoci formálně podobných sufixů *-bilis*, *-ilis* a *-tilis*. V otázce původu sufixu *-bilis* je zpochybněn obecně přijímaný názor, že je sufix odvozen od PIE instrumentálního sufixu **-d^hlom*, a jsou nabídnuta i jiná možná řešení. V případě sufixu *-ilis* je rovněž odmítnut tradiční výklad, který považuje sufix *-ilis* za původně totožný se sufixem *-bilis*, pouze ve zkrácené formě sekundárně přenesený z adj. typu *habilis* < **habi-bilis*. Mezi adj. na *-tilis* byly identifikovány dvě po sémantické stránce zřetelně odlišné skupiny adjektiv; z tohoto důvodu je navržena hypotéza, že ve skutečnosti existují dva různě motivované, pouze homonymní deverbativní sufixy *-tilis*.

Jan Bažant (Praha)

Apollo, Marsyas and Ferdinand I

The punishment of Marsyas is depicted also on the western façade of the Prague Belvedere (1538-1550) of the Czech king and Holy Roman Emperor Ferdinand I. The sculptor, Paolo della Stella, knew the moralist interpretation of the myth and understood Apollo to be the savior of Marsyas' soul. This is what the butterfly could represent on the Prague relief, as it is prepared to fly as soon as Apollo's knife completes its work. Ferdinand could have been presented here as a second Apollo,

strictly punishing sinners, but only so that he might save their souls.

Potrestání Marsya je zobrazeno také na západním průčelí pražského Belvedéru (1538-1550) českého krále a pozdějšího císaře římského Ferdinanda I. Autor reliéfu, Paolo della Stella, znal moralistní výklad mýtu a chápal Apollóna jako zachránce Marsyovy duše. To mohl znázorňovat na pražském reliéfu motýl, který je připraven vzlétnout, jakmile Apollónův nůž dokoná svoje dílo. Ferdinand tak mohl být představen jako druhý Apollón, který hříšníky přísně trestá, ale jenom proto, aby zachránil jejich duše.

Jarmila Bednařiková (Brno)

Zur Frage der Menschenopfer bei den Franken

The paper is devoted to the worship of ancient German gods by the immolation of human beings. The main point of it constitutes the problem, whether the Franks brought such sacrifices, too. Several epigraphical and two narrative sources (Ennodius and Prokopios) will help to answer this question. These materials can verify the existence of such victims by the Franks with a high probability – even for the beginnings of their Christian era.

Článek se zabývá válečnými božstvy, uctívanými germánskými kmeny především v dolním a středním Porýní, kde ve 3.stol. n. l. vznikl kmenový svaz Franků. Dotýká se časového úseku zhruba od 2. - 1. stol. př. n. l. do 5. - 6. stol. n. l.

Hodnotí Tacitovy zprávy o válečných bozích Germánů, uctívaných zejména lidskými obětmi, a také epigrafické památky z Porýní, které přinášejí mnohá svědectví o kultu mužských i ženských božstev války v této oblasti římsko-keltsko-germánského náboženského synkretismu. Některým božstvům zde byla dávána jména jejich římských ekvivalentů, ale zůstávaly jim původní „barbarské“ přívlastky (např. Mars Thingsus, Mars Halamardus apod.) Pokoušíme se zde vyložit dosud nejasnou zkratku HD v nápisu věnovaném válečné bohyni Hariase.

Pro dobu po vzniku kmenového svazu Franků jsou k dispozici jen dva prameny, které mohou dokládat lidské oběti, přinášené božstvům války, a to dokonce, přinejmenším v jednom případě, i v době po přijetí křesťanské víry. Jde o pavijského biskupa Ennodia a známou, různě vykládanou zprávu Prokopiovu.

Stat' přináší určité důkazy, že tyto prameny s vysokou pravděpodobností zobrazují skutečnost a že náboženská situace v již christianizovaném franském prostředí nebyla jednoduchá.

Jan Bouzek, Iva Ondřejová

Roman Gems from the Klong Thong District of the Krabi Province in Thailand

The article discusses a group of Roman gems found in the Klong Thong district of the Krabi province in Thailand. They date from Early and Later Empire, as far as can be judged from the photograph given to the first author by Prof. Gerd Albrecht. Of the ports situated in the area and mentioned in sources, at the time of Justinian and also earlier, a port of call called Thaton, important for the cinnamon (*xylocinnamomum*) was apparently not far from the reputed finding place of our gems, and perhaps identical with it.

Článek je věnován souboru gem nalezených v okrese Klong Thong v provincii Krabi v Thajsku. Gemy patří jak do raného, tak do pozdního císařství a pojednává se o nich na podkladě snímku, který poskytl prvnímu z autorů prof. Gerd Albrecht z Univerzity v Tübingen. Gemy se mohly dostat do země přes některý z přístavů, o nichž se zmiňují antičtí autoři; přibližně v uvedené lokalitě ležel přístav Thaton zmiňovaný antickými autory jako významné středisko exportu skořice v pozdní antice a patrně už i dříve.

Stanislav Doležal (České Budějovice)

St Ambrose: A Champion of Orthodoxy or an éminence grise at the Imperial Court?

The article deals with the place of Ambrose in the hierarchy of power in the late antique society. As a demagogical, power-thirsty bishop, intolerant of Jews, pagans and heretics, Ambrose contributed to shaping the policy of the Christian orthodox church. As a strong personality and spiritual leader of the two most important emperors of his time, Ambrose used his influence to place the matters of church before the interests of state.

Článek se týká Ambrosia, vůdčí osobnosti ortodoxní křesťanské církve Západu konce 4. století, a jeho role v hierarchicky uspořádané společnosti pozdně římského státu. Článek se rovněž zabývá rostoucí mocí křesťanské církve a jejím prorůstáním do státní správy, přesněji řečeno mocenským bojem mezi státem a církví v této době. Ambrosius byl vůdčí osobností církve i v tomto smyslu a také díky jeho přispění byla otevřena cesta k ještě větší moci církve ve středověku. Jednotlivé aspekty Ambrosiova působení ve funkci milánského biskupa (např. boj proti arianismu) je třeba vždy nahlížet v tomto světle.

Jana Kepartová (Praha)

Zur Onomastik der freigeborenen und freigelassenen Frauen in Pompeji

The author summarizes the results of the research of women's names in Pompeii and its territory, i.e. their development from the end of the Republic to 79 A.D., and compares them – when possible – with their use in the Roman Empire. She examines their various forms – nomen gentile, binominality (nomen gentile + cognomen) and cognomen, either independently or together with the filiation or gamonymikon, filiation + gamonymikon or with the information on their manumission. She also analyzes the names from two perspectives: the use of the form of the name in the context of the social status of the particular woman and the use of the name depending on the type of inscription (tituli, graffiti, dipinti, tabulae ceratae, casa fictilia, instrumentum domesticum).

Autorka shrnuje výsledky svého výzkumu ženských jmen v Pompejích v jejich vývoji od konce republiky do roku 79 po Kr. a srovnává je – pokud je to možné – s užíváním těchto jmen jinde v římské říši. Sleduje jejich různé formy: nomen gentile, binominita (nomen gentile + cognomen), cognomen, a to vždy buď samostatně nebo ve spojení s filiací, gamonymikem, filiací + gamonymikem či údajem o propuštění na svobodu. Jména pak analyzuje ze dvou hledisek: zaprvé používání formy jména v kontextu sociálního zařazení příslušné ženy, zadruhé používání formy jména v závislosti na druhu nápisu (tituli, graffiti, dipinti, tabulae ceratae, vasa fictilia, instrumentum domesticum).

Magdalena Moravová (Praha)

Activities of Collegia Connected with Emperor's Cult in Lower Danube Region – augustales in Dacia

The article discusses the institution of *augustales* in the Danube region with special respect to the situation in Dacia province. *Augustales* are the only *collegium* of this type documented in this province, which is the consequence of the late and uneven romanisation of the area (first mentioned around the year 180 and last from the 250s). *Ordo augustalium* is clearly documented only from Sarmizegetusa (*aedes augustalium*) and from Napoca (*magistri augustales*). Its members were rich freedmen for whom the position *augustalis* represented the top of their career. A great part of

augustales came from the Orient (Asia Minor). Exclusively Latin dedications to Roman (and some oriental) gods do not show that *augustales* pursued activities of religious character, even though most of *augustales* come from the centre of imperial cult in the Roman colonia of Sarmizegetusa. On the other hand, their donor activities proving their loyalty to the state and its ruler are very apparent. Representatives of autochthones inhabitants have not been proved among *augustales* in Dacia.

Článek pojednává o instituci *augustales* v Podunají se zvláštním zřetelem na provincii Dákii. *Augustales* jsou jediným tamním doloženým kolegiem tohoto typu, což je důsledkem pozdní a nerovnoměrně romanizace této oblasti (první zmínky okolo roku 180 a poslední z 50. let 3. století). *Ordo augustalium* je bezpečně doloženo pouze ze římské kolonie Sarmizegetusa (*aedes augustalium*) a z Napoky (*magistri augustales*). Členové *ordo* byli bohatí propuštěnci, pro něž příslušnost mezi *augustales* představovala vrchol kariéry. Velká část *augustales* pocházela z Východu (Asia Minor). Doložené dedikace jsou výlučně latinské a určené především římským božstvům (s jistým podílem orientálních). Ačkoli většina doložených jmen dedikantů pochází z centra císařského kultu v římské kolonii Sarmizegetuse nezdá se, že by se *augustales* věnovali aktivitám náboženského charakteru. Naopak velmi zřetelná je jejich donátorská aktivita dokládající jejich loajalitu ke státu a panovníkovi. Představitelé autochtonního obyvatelstva se mezi *augustales* z Dákie vůbec nevyskytují.

Pavel Oliva (Praha)
Athen und Thrakien

The author deals with contacts between Athens and Thrace from the middle of the 6th century B.C. to the battle at Chaeronea in 338 B.C. In the time of Pericles Athens founded Amphipolis on the river Strymon, which commanded the routes to inner Thrace. The Athenians sent also colonists to the Thracian Chersonese, which enabled them to control the naval route through Hellespont into the Black Sea region.

Studie se zabývá kontakty Athéňanů s Thrákií od poloviny 6. století př. Kr., kdy se Miltiadés, syn Kypsela, a pak jeho synovec Miltiadés, syn Kimóna, usadili na Thráckém Chersonésu a kdy Peisistratos těžil z bohatství drahých kovů v Pangajském pohoří. Po vítězství nad Peršany pronikali Athéňané znovu do thrácké oblasti. Řecké obce na severním pobřeží Egejského moře byly členy prvního i druhého athénské námořního spolku. Za Perikleia založili Athéňané nedaleko ústí Strymónu Amfipoli, o níž pak sváděli boje nejprve se Spartany a pak s Makedoňany. Athénské klérúchie na Thráckém Chersonésu zajišťovaly plavbu do severního Černomoří, odkud se dováželo do Athén obilí. Cenné údaje o mocenských konfliktech v Thrákií se zachovaly v Démostenově soudní řeči *Proti Aristokratovi* a v jeho *Řeči o záležitostech na Chersonésu* přednesené na jednání athénské sněmu. Po porážce v bitvě u Chairóneie v roce 338 př. Kr. Athéňané své pozice v Thrákií ztratili.

Ivan Prchlík (Praha)
Sidonius or Flavianus: By whom was Philostratus' Vita Apollonii Translated into Latin?

The article deals with the passage in Sidonius Apollinaris (*Epist.* VIII 3,1) concerning Philostratus' *Vita Apollonii* that was formerly interpreted differently. All arguments are gathered, some corrected and some refuted. The conclusion is that the *Vita* was translated into Latin by Virius Nicomachus Flavianus.

Krátká pasáž v dopisu Sidonia Apollinaria (*Epist.* VIII 3,1) týkající se Filostratova životopisu Apollónia z Tyan a jeho případného překladu do latiny byla v minulosti interpretována třemi různými

způsoby. Všechny argumenty, jimiž zastánci těchto tří možností svůj názor hájili, jsou shrnuty, některé jsou korigovány, jiné odmítnuty. Závěrem je, že životopis do latiny přeložen byl, a to Viriem Nicomachem Flavianem.

Jan Souček (Praha)

Aristophanes und die athenische Demokratie

An important part of contemporary political scientists' discussion on democracy in Athens is the analysis of Aristophanes' comedies. His comedy *Wasps* criticizes the drawbacks of the judgement of the Athenian law-courts, while the main subject of his *Knights* refers to the negative impact of the political leaders' influence on the decision-taking of the citizen assembly.

Třebaže v dějinách řeckého politického myšlení není Aristofanovi zpravidla věnováno příliš pozornosti, jeho komedie obsahují řadu ozvuků dobové politické diskuse týkající se athénské demokracie. V komedii *Vosy* se zaměřil především na kritiku athénských porotních soudů a rovněž se zde dotkl závažného problému negativního vlivu démagogů na utváření vůle v lidovém sněmu, který učinil hlavním tématem své komedie *Jezdci*, v níž poukazuje na snadnou manipulovatelnost chudých občanů, na jejichž rozhodování mělo vliv jejich sociální postavení.

Filip Karfík (Praha)

Plato and the Religious Meaning of the Word εἰκῶν

In the Greek religion of the archaic and classical period sacred images did not play a central role. Representations of gods were rather votive gifts and the convenient term for them was ἄγαλμα, not εἰκῶν. It was the Greek philosophy, especially Plato, which endowed the word εἰκῶν with a specifically religious meaning. Though in the *Republic* the images are situated at the lowest level of reality, the analogical structure of Plato's Divided Line makes it possible to transfer the concept of the image to higher levels of the reality. In the *Timaeus*, the word εἰκῶν is thus transferred to the level of the sensible universe as a whole. The world is conceived of as an image of the intelligible being which implies a religious valorization of the concept of the image.

V řeckém náboženství archaické a klasické doby nehrálo posvátné zobrazení ústřední roli. Zobrazení bohů měla spíše charakter votivních darů a odpovídal jim termín ἄγαλμα, nikoli εἰκῶν. Náboženský význam propůjčila termínu εἰκῶν teprve řecká filosofie, a to zejména Platón. Jakkoli v *Ústavě* představují obrazy nejnižší úroveň jsoucna, analogická struktura Platónovy úsečky dovoluje přenášet pojem obrazu i na vyšší úrovně jsoucna. V *Timaiu* je termín εἰκῶν přenesen na úroveň smyslově vnímatelného světa jako celku. Svět je vyložen jako obraz inteligibilní skutečnosti, což s sebou nese náboženské zhodnocení pojmu obrazu.

Jana Nechutová (Brno)

Der Dialogus des Caesarius von Heisterbach – perpetuum opus. Zur Struktur des Ensembles von Exempeln Dialogus miraculorum

Vorliegende Studie befasst sich mit der Struktur des Werkes *Dialogus miraculorum* von Caesarius von Heisterbach (cca 1180 – 1240). Die Autorin sieht in dieser Sammlung der Exempel ein *perpetuum opus* im ovidianischen Sinn: sie hat festgestellt, dass der Verfasser auf die Organisation des Stoffes nicht verzichtet und dass er sowohl im Prolog zum ganzen Werk als auch in den Einleitungen zu den einzelnen Distinktionen seine Anordnung begründet hat. Die einzelnen Distinktionen sind auch noch in ihrem Inneren nach weiteren Binnenkriterien angeordnet, und darüber hinaus sind die einzelnen Geschichten, so wie sie aufeinander folgen, noch entweder durch

den Dialog des Mönchs mit dem Novizen oder durch einen Hinweis auf einen inhaltlichen Zusammenhang oder auf eine logische Folge verknüpft.

Studie je věnována otázce po struktuře díla Caesaria z Heisterbachu (cca 1180 – 1240) *Dialogus miraculorum* (nespíše z let 1219-1223). Tento problém zůstával v dosavadní literatuře o Caesariovi stranou, zabývá se jím nejspíše stať L. Tewese (1997); pokud se k němu badatelé vyslovují, kloní se nejspíše k názoru, že uspořádání Dialogu je libovolné až konfušní. – Náš pokus postihnout Caesariovu snahu o vnitřní ucelenost díla a vzájemnou provázanost jeho jednotlivých exemplů (s ohledem na ni označujeme Caesariovu sbírku jako *perpetuum opus* ve smyslu ovidiovského *perpetuum carmen*) vychází (1) z toho, co Caesarius sám v Prologu o záměru a stavbě svého díla říká, dále (2) bere v úvahu obsah a funkci úvodních kapitol jednotlivých distinkcí a to, jak jsou proklamace těchto úvodů v distinkcích samých realizovány, a posléze (3) si všimá vzájemné návaznosti jednotlivých kapitol uvnitř distinkcí.

Snad se tak podařilo ukázat, že Caesarius na organizaci látky nerezignoval a své uspořádání zdůvodnil jak v Prologu k celému dílu, tak zejména v úvodech k jednotlivým distinkcím. Ty jsou ještě i uvnitř rozděleny podle dalších vnitřních kritérií, navíc jsou jednotlivé příběhy tak, jak za sebou následují, spojeny buď pomocí dialogu mnicha s novicem nebo poukazem na obsahovou souvislost nebo logickou následnost. Je tedy možno uzavřít, že se Caesarius z Heisterbachu ve svém hlavním a nejrozšířenějším díle *Dialogus miraculorum* o logickou vnitřní strukturu snažil nejen v proklamativních partiích, nýbrž i tehdy, kdy pracoval s konkrétními příběhy. Sama látka se však dokonalému utřídění dosti sverpě bránila, a v tom můžeme Ludgeru Tewesovi i dalším autoritám medievistického bádání dát za pravdu.

Daniel Škoviera (Bratislava)

Poète humaniste Valentin Ecchius et Saint Jérôme

Valentinus Ecchius (1494? – 1557?) wrote most of his work in Bardejov (Slovakia). In the poem about St. Paul the Hermit he holds on to the legend written by Saint Jerome. He modified it, however, by using both amplifications (epithets, digressions, catalogues) and reductions (excluding a great number of paradoxographic elements).

Valentin Ecchius z Lindavy u Bodamského jezera (1494? – 1557?) se díky protekci Alexeje Thurzy usadil v Bardějově a zde napsal většinu svých literárních děl. Básní *Život sv. Pavla prvního poustevníka* (1522) o 300 hexametrech oslavil jmenování Thurzy pokladním Uherského království. Čerpal z Jeronýmovy legendy, přičemž v intencích žánru užil amplifikačních prostředků. Sáhl však i k redukci zvláště tam, kde chtěl soustředit děj na Pavla a omezit prvky paradoxografie.